

ציון צפירי, העולם הזה

ציון צפירי, העולם הזה

הגיבורה והמוקיונית: אידה נודל בבואה ארצה (לידה: ג'יון פונדה וארמנד האמר), הציצוליה מתושקת עם אורחים

גם את קץ הנוכחות הישראלית בטאבה, הממשמש ובא. במשך כל השנה חיפשה ממשלת ישראל, בקדחתנות גוברת, מוצא מן המלכות שבה הניסה את עצמה. השנה כבר היה ברור כי כל הפרשה נבעה ממעשה איוולת. בגלל הרפתקה כלכלית קלת-דעת, פרי ומיזנס של שני ישראלים ממולחים — **אסרם סורן ואלי פאפושדו** — הסתבכה ישראל בסיכסוך מטופש. אחרי שהחזירה את כל חצייהאי סיני — על בארות-הנפט יקרות-הערך, העיר ימית, ההתנחלויות של פיתחת-רפיח והעומק האסטרטגי שלה — התעקשה ישראל לפתע על כמה מאות מטרים מרובעים. התעקשות חסרת-יחס, זו על סמך טיעון מפוברק וקלוש, היתה עלולה לסכן את כל בניין השלום, שעבורו שולם מחיר כה יקר.

השנה התנדרה הממשלה בין פיזור לבוררות, בין שיחות ישירות ותיווך אמריקאי. פעם נחרה בדרך זו, פעם בדרך זו. כאשר כבר התקרבה הבוררות הבינלאומית לסופה, והיה ברור כי ישראל תפסיד בה, נעשה ניסיון כושל אחרון לדבר שוב אל ליבם של המצרים. סבלנותם של אלה הלכה ופקעה. כי בנייתם התחילו גם יחסי ישראל-מצריים לכרוע תחת מעמסת המאורע שהטביע את חותמו לא רק על החיים בישראל, אלא על המציאות במרחב כולו: האינתיפאדה.

הדחקה, התעלמות, קהות

השאלה המכרעת של השנה היתה זו: איך התמודדה ישראל עם ההתקוממות הגדולה בשטחים הכבושים? איך עמד במבחן זה כל איש, כל אשה, כל מיפלגה, כל מוסד? הסיפור של התמודדות זו היה הסיפור של תש"ח. כאשר מדינה עומדת מול פני בעייה, שאין היא יודעת כיצד לפתור, יש לפניה כמה אפשרויות.

היא יכולה לעשות את המעשה האמיץ: לראות את הבעייה כמות שהיא, להתמודד עימה בעיניים פקוחות, לברר מה הם הפיתרונות האפשריים, לשקול פיתרון אחד לעומת מישנהו, לבחור בפיתרון המתאים ביותר ולגשת בצעדים מאושיים לביצועו.

התנגות כזאת נרדפה בהיסטוריה. אך דווקא תש"ח ראתה דוגמה מצויינת להתמודדות כזאת: החלטתו הנועזת של **מיכאל גורבאצ'וב** לעלות על דרך הגלאסנוסט' והפרסטרויקה. במימדים קטנים יותר סיפקה השנה גם דוגמה שניה: זו של המלך **הוסיין**, שקיבל החלטה מפתיעה וביצע אותה. שניהם היו מועמדים סבירים לתואר אישהשנה.

אומה שאינה מסוגלת או מוכנה להתמודד עם בעייה קיומית — מפני שהיא מכאיבה מדי, או מפני שמחיר הפיתרון נראה יקר מדי — מפעילה מכניזם נפשי הגנתי. היא דוחקת את הבעייה מתודעתה, מכחישה גם כלפי עצמה את עצם קיומה. וכאשר אין זה עוזר, היא מניחה לחושים שלה לקהות, עד כי גם הרברים המחרדים ביותר הופכים שיגרתיים, ואפשר לעבור עליהם לסדר-היום.

כל התופעות האלה — הרחקה, העלמה, התכחשות, קהות-חושם — היו אופייניות השנה לחברה הישראלית. הדבר ניכר כראש וראשונה בקרב המיפלגות הגדולות, ששלטו בזירה המדינית.

הליכוד: דרך הקיר

הליכוד מצא את עצמו מול קיר. האינתיפאדה קבעה כבידור שהעם המצטייני חותר לעצמאותו במדינה משלו, לצד ישראל. היה זה היפוכו של יעד הליכוד: שילטון-נצח של ישראל היהודית בארץ-ישראל השלמה.

כאשר התנגש בשעתו חלומו של **מנחם בגין**, איש השנה תשל"ז ותשמ"ג, במציאות האובייקטיבית, בשיא מילחמת-הלבנון, נשבר האיש. הוא לקה בריכאון וסגר את עצמו ברחוב צמח. מאסר-בית-עצמי זה נמשך גם במשך כל שנת תשמ"ח.

יורשיו לא היו כה רגישים. הם עמדו לפני הקיר והעמידו פנים שאין הוא קיים — או שניתן לעבור בעדו כאילו היה אוויר. סימל את הגישה הזאת, יותר מכל אדם אחר, **יצחק שמיר**, איש השנה תשמ"ז. הוא היה המנהיג האידיאלי למיפלגה הנוקטת גישה כזאת. תגובתו על כל דבר חדש היתה כמעט אוטומטית: «אין בזה שום חדש». אל האינתיפאדה התייחס כאילו היה זה צירוף מיקרי של התפרעויות. אל החלטת המלך להינתק מהארץ התייחס כאל תופעה מישנית וחולפת. אל התוויה הכוללת בעמדות אש"ף התייחס כאילו היו אלה טכסיסים חסרי-ערך של איגוד-מרצחים.

דויד לוי ומשה ארנס הלכו אחריו. ואילו **אריאל שרון**, אישהשנה תשל"ג, תשמ"א ותשמ"ב, ביקש לנצל את סערות-

במשך כל השנה היוו נתיחות-החולים ושאר המוסדות הרפואיים שדהיקרה לאינתיפאדה של הרופאים. שבתות ועיצומים הופכו את וזי החולים לגיהינום. שרת-הבריאות, **ישרשנה ארבל** ו**אלמוזלינו**, התכתשה עם שריהאוצר, שסירב להגדיל את תקציב-הבריאות. היו שראו בכך מזימה של אישהימין לשבור את נעזו מפלגת-העבודה, קופת-החולים הכללית. מי שרצה יכול היה לראות בקרב אומלל זה סימנדרד נוסף בדרך לדהומאניזציה של החברה הישראלית. מי שרצה, יכול היה להטיל את האחריות על המדיניות המילחמתית, המחייבת את המדינה להקציב חלק אדיר, כמעט יחיד-בימינו בעולם, מן התוצר הלאומי לקיום מכונה צבאית. כך או כך היה קשר בין ההתקוממות של הרופאים ובין האינתיפאדה כשטחים הכבושים.

מוקיונים ומרגלים

לא חסרו לתש"ח המוקיונים, שסיפקו בידור לשעה. כזאת היתה חברת-הפרלמנט האיתלקית, אילונה סטאלר, המכונה **ציצוליה**, שביררה את הקהל הישראלי וגרמה לשערוריות כאשר ניסתה לבקר בכנסת. היה זה הבידור ההמוני האחרון לפני ההתקוממות.

סיפוריהמתה של השנה בא ברמותו של אישהעסקים **שבתאי קלמנוביץ**, בעל עסקים נרחבים במערב-אפריקה וברומה. לפתע התגלה, לטענת השב"כ, כמרגל סובייטי בכיר. המעצר גרם לסנסציה-רחבת, אך מייד לאחר מכן ירד על הפרשה מסך עבה של חשאיות. מאחורי אותו המסך הקודמת, **מרדכי האיש** שעמד במרכז פרשת-מתח בשנה הקודמת, **מרדכי וענונו**, שנשפט השנה לתקופת-מאסר של 18 שנים ושהוחזק במשך כל השנה בבידור טוטאלי, בתנאים העלולים להוציא אדם מרעותו.

בסוף השנה הרהים אסיר-העולם **הרצל אביזן** את הארץ בכריחה נועזת מן הכלא. הוא נלכד.

סיפוריהמתח אחר, מפוברק בחלקו, עסק ברמותו של נשיא אוסטריה, **קורט ולדהיים**. במשך השנה נערכו כמה חקירות בעברו. כולם אישרו את אשר היה ברור מלכתחילה, כאשר החלו עסקני הקונגרס היהודי העולמי בבליץ התיקשורתי נגדו: שאין הוכחות להשתתפותו הפעילה בפשיעי-מלחמה, אף שברור כי ידע על הפשעים וכי העלים במשך שנים כמה פרטים של חייו. ולדהיים נשאר במקומו.

התחכמות יקרה

מותו של רפי גלסון (אילון), המארה הסגנוני של כפר-הנופש בטאבה, אחד האישים שהלכו השנה לעולמם, סימל

אבי ולדמן, העולם הזה

הפכתת השנה: שבתאי קלמנוביץ

אוסר וגאווה לאומית, למשוך ארצה והמוניתיירים, נמכול שלא היה כדוגמתו.

אילו זה קרה, היה מישוה מן המארגנים נכנס למעגל המועמדים לתואר אישהשנה. אך שום דבר כזה לא קרה. קרה ההיפך.

האינתיפאדה שמה קץ לכל ותוכניות. השימתה ועכה. האירועים והקדחתניים אמנם התקיימו, אך הם נראו מלאכותיים. רבים מן זאורחים המוכבדים הצפויים לא הגיעו כלל, כמחאה על פעולותיו של שילטון-הכיבוש. פסטיבל אחר — פסטיבל של שירה — נוטל כליל, מפני שהמארגן הראשי, המשרור **נתן זך**, פרש ממנו כאות-מחאה.

התיירים לא נאו. תחת להגיע למימדים חסרי-תקדים, הצטמקה התיירות. תצלומי ההתקוממות בטלוויזיה העולמית, הידועות על המתרחש, שבתות-המיסחר בירושלים — כל אלה בלמו את הורם שהיה צפוי, והכניסו את ענף-התיירות כולו למשבר חמור.

מידוך הפילים הלבנים

שנה רגילה היה שריהאוצר מושה ניסים עשוי לעלות לדרגת אישהשנה.

סיפור-ההצלחה של ניסים נמשך. האורח הישראלי, למודר האינפלציה, למר למודר את המצב הכלכלי באופן בילעדי על פי ספירה אחת: המדר המתפרסם ב-15 בכל חודש.

בהנהגתו של ניסים, שחיוכו הלבני התמיד מסתיר נוקשות רבה, נמשכה בלימת האינפלציה. בסוף השנה הסתובבה זו סביב 16% בשנה. בחודש יולי אף ירד המדר לעשירית של אחוז — מיסר שהיה פעם נראה כחלום.

אולם לקראת סוף תש"ח התעורר החשש, כי מאחורי המסך הנוורוד של האינרכס מתתר אסון כלכלי, המתגבר והולך.

כפוליטיקאי מומלח ידע ניסים להעריך את חשיבותו של המדר — גורם שהוא תיקשורתי, מובן לכל, שווה לכל נפש. הוא גם ידע כי שאר המיספרים הכלכליים משעממים את הציבור, ואינם מובנים לו.

לכן העדיף ניסים את המדר של יוקרה-מחיייה על פני כל המדרים האחרים, כגון המדר של עליית התוצר הלאומי והמדר של הגרעון במאזן-התשלומים.

אולם בכלכלה, לכל דבר יש מחיר. האינפלציה הנמוכה נקתה במחיר ההקפאה של שער הדולר, דבר שפגע קשה בתעשייה ובחקלאות בכלל, וכיצוא בפרט. בעוד שעלות הייצור עלתה בהתאם לאינפלציה הנמוכה, נשארו ההכנסות בחו"ל קפואות.

כאשר החלו מיפעלי-ענק להתנדנד ולהתמוטט, לא נותר שטח במיגור היצרני שלא נשמעה ממנו צעקת חמס. אנשי-האוצר השיבו כי הגורם למפולת אינו הקפאת הדולר, אלא ניהול כושל, ואכן, בשנים שקדמו לתוכנית הכלכלית החדשה של 1985, שררה במשק אווירה של שיגעון-גדולות. לא רק צה"ל הסתבך בשיגעון הנביא ובפילים לבנים אחרים, אלא מיפעלים רבים התרחבו ללא כל חשבון, והשקיעו כספים בפרוייקטים דימיוניים, התנפחו ותפחו.

השנה הוגש החשבון לפירעון. הפילים הלבנים מתו, כאילו פגעה בהם מחלה מיסתורית. צבא של כונסיר-כנסים פטט על המשק, מיפעלי הפאר של חברת-העובדים שיגרו איתותי אס-אן אס, **בני גאון** נשלח להציל את כור, שש"ח כרמל של **אברהם שפירא** האגדתי היו, בקשיים, תדיראן הענקי נאלץ לקצץ ולחסל. ואילו הייבוא הוול הציף את הארץ כמוצרי-מותרות לשיכבת-יעילית כוזבנית.

האינתיפאדה שפכה שמן על התבערה הכלכלית הזאת. מיליון וחצי הצרכנים בגדה וברצועה ניתקו את עצמם לפחות חלקית מן הייצע הישראלי הכפוי. הפועלים הערביים, שקיימו את ענפי החקלאות, הבניה וחלק המתעשייה, לא יכלו להגיע באורח סדיר לעבודתם בעיקבות השביתות, ההסגר והעוצר. השיתוק החלקי של ענפים אלה, בתוספת השפל בתיירות, הטילו מעמסה נוספת על הכלכלה.

בעוד שבשורות-איבן כלכליות הקדירו את האופק, הוטל השנה אור חוק על פינה בלתי-ידועה של המשק: משכורות-הענק של המנהלים. לפתע הסתבר לעובדים מסורים, שחיו בצל הפיטורין בגלל כישלון מיפעליהם, כי מנהליהם מקבלים משכורות של 10 אלפים, 15 אלפים ואף 20 אלפי ש"ח ויותר.

הגילויים הראשונים נגעו לנבגים, בעיקבות הסדר-הפנסיה המרהים שנעשה עם **ארנסט יפת** וחבריו. אך מכאן התרחבו הגילויים, והסתבר כי גם בתעשייה, במיסחר ובחברות הפיננסיות מקבלים מנהלים כושלים, העומדים כראש מיפעלים מתמוטטים, משכורות העולות פי ארבעה ושישה על משכורתו של חבר-כנסת, ופי עשרה על משכורתו של פועלי-יצור.

קצת השני של הסולם החברתי עמדו — או שכנו — החולים.